

‘Echte aandacht voor seks vind je niet in de wijsbegeerte’

de Nederlandse film ‘Happy Ending’ (2023) is seks ‘een facet van het geluk van een jonge vrouw’. Beeld Netflix

Filmer en filosoof Jurriën Rood zoekt het antwoord op levensvragen, in filosofie en film. Wat leren denkers én filmmakers ons daarover? Vandaag de vierde aflevering in een serie: is seks echt zo belangrijk?

Lodewijk Dros

Eén van de associaties die de klassieke Griekse filosofie oproept, is van een selecte groep heren die aan een rijkgevulde dis, wijn bij de hand, over *eros* praten. Mannen die het over seks hebben.

Dat beeld nuanceert Jurriën Rood. “Eros is een veel wijder begrip dan seks. Onder seks versta ik de handelingen zelf, het eigenlijke werk. Eros draait meer om de lust vooraf, het verlangen, de begeerte. Aristoteles vond seks natuurlijk en onontbeerlijk, maar net als zijn collega-denkers ook vulgair en te banaal voor een serieuze beschouwing. Plato noemde lust ‘het scherpste verlangen dat ons hart bestormt’, een echt gevaar dus.”

Zo’n riskant gebied moet de filosofie dan wel goed in kaart hebben gebracht, al was het maar om het te beheersen.

“Dat zou je verwachten ja, maar seks is nooit een goed ontwikkeld thema geworden in de westerse filosofie. Spinoza bijvoorbeeld omschreef de ‘zucht naar geslachtsgemeenschap’ als een ‘vorm van waanzin’, die dringend tegenwicht nodig

had. Maar hij leverde dat niet. En intussen had het christendom er een compleet taboe van gemaakt.”

Over de lol van seks hoor ik niets.

“Klopt. De filosofie heeft er altijd omheen gelopen. Echte aandacht voor seks vind je niet in de wijsbegeerte. Wel in films. Al in de jonge jaren van de film speelde het vleselijke meteen een grote rol, heel traditioneel-heteroseksueel. De mooie vrouw, de suggestie van lust én lol, is een pijler van de filmindustrie geworden.”

De film kwam op in de tijd dat de Joods-Oostenrijkse arts Sigmund Freud de mens ontleedde als een door en door seksueel wezen. Dat moet de filosofie toch ook hebben geraakt?

“Hij trok het preutse, Victoriaanse gordijn open met zijn theorieën over seksualiteit. Die zijn inmiddels niet meer zo in de mode, maar seks is gebleven als centraal element van ons bestaan, nu misschien nog wel meer dan toen.

Films hadden in de gaten dat het een sterke brandstof was voor hun werk. Filosofen hebben dat niet opgepikt. Dat verbaast me wel. Het wijsgerig bedrijf bleef een serieuze bezigheid die zich niet wenste in te laten met het meest dierlijke in ons. En Freud of geen Freud, seks was verboden en bleef met taboe en schaamte omgeven.

“Wat ook belangrijk is: filosofen oefenden hun vak in de afgelopen eeuw afstandelijk uit, hun eigen ervaringen bleven buiten beeld. Ze dachten er niet eens aan dat je ook zou kunnen filosoferen over het zeer lichamelijke en intieme.”

Eén denker maakte wel werk van seks: Michel Foucault. Maar hij deed dat op een onpersoonlijke manier. Rood vertelt hoe de Fransman maatschappelijke fenomenen, of het nu taal, de gevangenis of gekte was, duidde in termen van macht.

In zijn visie is de mens geen zelfstandig handelend individu, maar een speelbal van onzichtbare structuren. Ook tussen de lakens bevrijden we ons niet van eeuwenlange christelijke onderdrukking, maar gehoorzamen we aan disciplineren.

Ook dat is geen vreugdevol verhaal.

“Nee. In zijn *Geschiedenis van de Seksualiteit* schenkt Foucault wel aandacht aan het individu, maar hij toont steeds hoe onzichtbare macht en disciplineren ‘De Seks’ inkapselden. Hij is een echte systeemdenker, je kunt hem zien als voorloper van het complotdenken.”

Het begin van uw carrière als filmer, vijftig jaar geleden, viel samen met de geboorte van een genre dat opgewekt de lust en de daad bezong: de ‘seksfilm’. Moeten we het daarvan hebben?

“Die verwachting was er wel, er werd naar uitgekeken. Alles mocht getoond worden en dat zou een grote bevrijding brengen. Als filmstudent zag ik *Deep Throat* in 1974 in Utrecht, op een festival voor de betere buitenlandse art- en auteursfilm.

De seks werd lelijk en overbelicht in beeld gebracht - een abstracte, machinale bezigheid van lichaamsdelen die waren losgeraakt van de mensen die 'het' deden. In het schrift dat ik bijhield over alle films die ik zag, schreef ik maar één woord: 'Vervelend'.

Heeft dat nieuwe genre verandering gebracht?

"Nee, dat is niet gebeurd. In zekere zin in tegendeel: de publieksfilms zijn zelfs wat preutser geworden, op tv kun je volop geweld zien, maar o wee als er seks is. En de beschikbaarheid van porno op internet heeft het ongemak ook niet opgelost.

"De jonge filmmaker Vincent Boy Kars vertelt in *My First Porn Film* dat hij duizenden porno's had gezien voordat hij zelf in het echt met iemand naar bed ging. Al die beelden werkten eerder remmend dan bevrijdend."

Door #MeToo zijn we bij de beoordeling van seks in films gevoeliger geworden voor machtsmisbruik, zegt Rood. De actrice in *Deep Throat* zei nadien gedwongen te zijn, ze noemde het 'verkrachtingsporno'.

Rood: "Je hebt tegenwoordig een intimiteitscoördinator op de set. Die gevoeligheid voor macht achter seksualiteit is een goede ontwikkeling, je kunt het zien als de lange arm van Foucault."

Onder filosofen ontwaart Rood een lichte kentering, ze willen het fijne van seks gaan waarderen. "De Duitse Bettina Stangneth probeert het in *Sekscultuur* maar mij stelde ze teleur. Over dit thema, dat zo intiem en persoonlijk is, kun je eigenlijk alleen maar schrijven vanuit je eigen ervaringen, niet omfloerst maar door jezelf op tafel te gooien. Ik wacht nog steeds op een denker die dat aandurft. Tot dan heb je aan filosofie weinig als je wat wilt leren over het belang van seks."

En iets meer aan film, vindt u. Welke?

"Ik heb dat wel eens aan collega-filmmakers gevraagd: noem een echt goede seksscène. Bij andere onderwerpen zijn we het gauw eens: die film of die scène, die was erg goed. Hier kreeg ik nauwelijks antwoord. Hoe belangrijk seks voor hen persoonlijk ook mag zijn, gefilmde seksscènes waren dat duidelijk niét."

En als ik het aan u vraag?

"Dan zeg ik: het Nederlandse *Happy Ending* (2023). Seks is daarin een facet van het geluk van een jonge vrouw, die het hartstikke leuk heeft, ze kan alleen niet klaarkomen. Haar verhaal wordt lichtvoetig verteld, met realistische en grappige seksscènes. Niet voor niets door een vrouw gemaakt. Een stap vooruit."

En, hoe belangrijk is seks?

"Enorm. Maar als je wilt weten hoe, dan zul je het zelf moeten aangaan. De vaklui van het beeld kunnen je met films een beetje op weg helpen, de vaklui van het denken nauwelijks. Je zult het als doe-het-zelver moeten ontdekken."

Dit is het vierde deel in een serie gesprekken naar aanleiding van Roods boek *Film en filosofie beantwoorden grote levensvragen*, dat verschenen is bij uitgeverij Noordboek.

Lees ook:

‘In een film hoort de mens niet alleen te blijven, filosofen zijn juist vaak alleen’

We komen alleen, we gaan alleen. Maar hoe erg is het om in de tussentijd alleen te zijn? Jurriën Rood wil er graag antwoord op geven, maar welk? [‘Het hangt ervan af of je het de filmer of de filosoof vraagt.’](#)